

Romanticisme

Esdeveniments històrics destacats

La Revolució Industrial (1760-1840). Sorgeix a l'empena de la monarquia constitucional anglesa, les conseqüències immediates de la qual seran l'expansió del comerç, l'apogeu de la burgesia i l'assentament de las bases del liberalisme polític i econòmic.

La Revolució Francesa (1789). Afirma la llibertat, la igualtat i la fraternitat de tots els individus que conformen la societat d'un Estat, sense classes socials i sense privilegis atorgats als més poderosos. Com a conseqüència d'aquest canvi, es trencarà aquell tipus de societat absolutista del segle XVIII que es basava en els tres estaments socials.

La Revolució Americana (1775-1783). Època de conflictes (guerra civil inclosa) a Amèrica del Nord, el resultat de la qual és la Declaració d'Independència dels Estats Units d'Amèrica l'any 1776, i que fa dels Drets Fonamentals de l'Ésser Humà el seu principi fonamental, cosa que suposarà, entre altres fites importants, l'abolició de qualsevol tipus d'esclavitud humana.

El romanticisme resulta d'una nova sensibilitat. El sistema neoclàssic entra en declivi.

L'esperit romàntic és una reacció contra l'edat de la raó (la il·lustració, el segle de les llums, ...).

Wellek el defineix com a "el repudi unànime del creu neoclàssic".

El romanticisme no és sols un moviment artístic, ans una nova concepció de la vida, amb més espai per al sentiment, la imaginació, la natura, el passat gloriós, el geni.

El filòsof neoclàssic era racional, creador, científic. Respectava el principi de la mimesi, el poeta tenia com a model la natura, i s'inspirava d'uns escriptors clàssics grecollatins o moderns, que havia d'imitar.

Amb el romanticisme el centre es desplaça de la natura cap al poeta.

La poesia romàntica és més subjectiva, i mira cap a endins. Si el clàssic s'ajustava a un model ideal, el romàntic busca originalitat i singularitat, per tal de diferenciar la seva obra de la resta.

Característiques del Preromanticisme

- Substitució de l'afany de lucidesa intel·lectual per l'emoció, la imaginació i la intuïció. La raó és substituïda per la sensibilitat, les idees pels sentiments.
- Abolició de les regles, normes i preceptes literaris que coarten la llibertat de creació. L'escriptor es guia només pel seu lliure albir trencant amb tota subjecció estilística, social, política o moral.
- Menyspreu per les nocions de cultura i progrés, i entusiasme per tot allò senzill i natural: s'exalta la natura, la vida rústica, la poesia popular i la vida familiar tradicional.
- Abandó dels temes clàssics i gust pels nacionals (tant històrics com llegendaris).
- Barreja, en una mateixa obra, de diferents gèneres literaris (del vers i la prosa, de diverses estrofes i dispars metres, etc.)

Es produeix a la segona meitat del segle XVIII, cap a 1767.

El preromanticisme no està desproveït de trets propis, però no es basa sobre un cos sòlid de doctrines.

Característiques generals del Romanticisme

- Subjectivisme: rebug a l'objectivitat neoclàssica imposada pel racionalisme il·lustrat. El jo personal es fa clau en tot.
- Idealisme: individualista i irracional, forjat a finals del segle XVIII, que considera l'art i l'artista compromesos amb la revolució, la moral i l'estètica.
- Escepticisme: desconfiança de tot, arribant a negar tota realitat fora del propi jo o de les impressions del món exterior produïdes en el subjecte que el contempla.
- Imaginació: fonamental com a font d'inspiració i camp de continguts a desenvolupar en les obres, però, a vegades, contraposada a la fantasia, facultat més lliure i menys responsable. La imaginació romàntica està recolzada sobre la realitat.
- Ironia (amarga, crítica, negativa): aporta efectes expressius que desmenteixen el sentit tètric que se li sol aplicar al Romanticisme.
- Recuperació del passat com a tema establint amb ell una relació onírica (fugida del present no acceptat per la seva cruesa). Es recorre, sobretot, a l'Edat Mitjana (idealitzada).
- El costumisme com a tema artístic i literari.
- La natura es concep com a mostra de l'existència i grandesa del Creador i alhora com a matèria trivial i menyspreable.

- Trencament amb tota norma formal o estètica en oberta oposició a la reglamentació neoclàssica. L'artista es regeix per la seva intuïció i la seva sensibilitat, abandonant el racionalisme dels segles precedents. Cada obra té la seva pròpia llei estètica; es persegueix l'originalitat i la diversitat en la seva composició barrejant gèneres literaris, metres i estrofes.
- El geni (Alemanya): concep al creador, sobretot al poeta, com un ésser superior que està per sobre de tota regla i mesura vulgar. El geni és un rebel i inconformista enfrontat a la societat, que fa de la seva vida literatura i de la literatura vida, adoptant una posició elitista regida només per la seva pròpia genialitat.
- La llibertat com a única finalitat de l'ésser humà, tant en l'aspecte polític com en el moral i sentimental. Dues tendències: 1) un Romanticisme orientat cap a la restauració dels vells valors tradicionals, que exalta el nacional i pren com a exemple l'Edat Mitjana heroica i cristiana; 2) un altre Romanticisme revolucionari que aspira a crear una cultura nova acabant amb les idees de jerarquia, religiositat i tradició.
- Temes recurrents de l'escriptor romàntic: la pròpia intimitat, els seus sentiments, els seus estats anímics, les seves preocupacions existencials i la mort; el paisatge rústic, la nit, l'ambient sepulcral, les ruïnes, les altes muntanyes, el mar; els motius exòtics, els països orientals i nòrdics idealitzats, l'Edat Mitjana cavalleresca i trobadoresca; la història i llegendes nacionals, les tradicions i costums regionals, el popular i folklòric; les preocupacions metafísiques, els problemes filosòfics i la filantropia; i les inquietuds polítiques i socials, el benestar de la Humanitat, els drets dels pobles, el progrés i el futur de les nacions.

Preromanticisme alemany. Sturm und Drang

Tres noms inicials:

Johann Georg Hamann (1730-1788)	ideòleg del moviment
Heinrich Wilhelm von Gestenberg (1737-1823)	
Jakob Michael Reinhold Lenz (1751-1792)	

I també

Johann Gottfried von Herder (1744-1803)	un segon ideòleg
---	------------------

Que obre el camí a

Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832)
Friedrich Schiller (1759-1805)

Trets característics del moviment Sturm und Drang (tempesta i impuls)

- Suprimeixen les regles que ofeguen la inspiració (o la "intuïció"). Proclamen, per tant, la llibertat de creació tant en la forma com en el contingut.
- Es reivindiquen models literaris diferents (Shakespeare, Cervantes). I l'èpica nòrdica de les Eddas. I també hi ha un gust per la poesia oriental (exotisme), i la poesia tradicional
- Prenen per guia en les seves obres els sentiments i l'entusiasme, no la raó. Exalten, en conseqüència, l'home d'acció, enèrgic i "natural". "Mimesi" vs. "expressió".

Els models no quadren dins les premisses aristotèliques (unitat d'acció, d'espai i de temps), o horacianes (obra versemblant).

Shakespeare no respecta aquests principis, i posa per davant el personatge. Al King Lear no hi ha unitat d'espai ni de temps.

Hamann era amic personal de Kant. Estudiaven a Königsberg. Kant era un devot partidari de la il·lustració. A Londres Hamann descobreix la filosofia de Hume i de Berkeley, i experimenta una reconversió cap a una ortodòxia cristiana protestant. Fa una relectura de la Bíblia, i critica la interpretació racionalista feta fins llavors. Per a ell Déu parla com un poeta, i la poesia és la llengua materna del gènere humà, perquè és d'origen diví. El caràcter religiós de la poesia fa del poeta un segon creador.

Herder es fixa molt en el concepte de geni. Entra en crisi respecte al pensament de la font de la creació: alguns individus posseeixen de forma natural el do de la creació, i creen sense musa, com els antics, i sense regla, com els neoclàssics. És sols la inspiració la que mou a escriure.

Kant reclama llibertat de pensament, i llibertat de creació. En el text aparegut a Berlín el 1784, al número 4 de la revista Berlinische Monasschaft, quatre anys abans de la caiguda de la Bastilla, Kant invita a buscar la llibertat de pensament i de creació, o, en altres paraules, a atrevir-se a pensar.

A les obres del moviment Sturm und Drang el poeta estén sobre la natura el vel de les seves emocions. La mimesi ve substituïda per l'expressió.

No es tracta de **representar l'objecte**, ans de descriure el **sentiment del poeta envers l'objecte**.

Es produeix una barreja de diferents gèneres literaris dins la mateixa obra.

Romanticisme alemany (inici ca. 1800)

S'agrupa en tres escoles actives:

1. Escola o Cercle de Jena
2. Escola de Heidelberg-Berlín
3. Escola de Stuttgart

Cercle de Jena.

Coincideixen el 1789 al voltant dels **germans Schlegel** (August Wilhelm i Friedrich), J. L. Tieck i Novalis; el seu òrgan d'expressió és la publicació Athenäum (1798-1800).

Són joves procedents de la il·lustració de Berlín, amb tendències comunes.

Les primeres produccions romàntiques del país cobreixen gèneres com l'assaig, l'article, i sobre tot el fragment.

Un **fragment** és una petita obra d'art, resultant de la condensació d'un pensament brillant. És un text complet i acabat.

El germans Schlegel són els teòrics del grup.

August és poeta i traductor.

Friedrich és filòsof i ideòleg. Va reunir la primera generació romàntica. Es va interessar per la llengua sànscrita. Li interessaven els grans autors, Dante i Petrarca, Cervantes i Shakespeare.

Friedrich Schlegel. Molt influït per tres factors:

- La revolució francesa, de la que vol aplicar la llibertat a la poesia com a la política
- La doctrina de la ciència de Fichte. A Schlegel li impressiona la lectura radical de l'obra de Kant que fa Fichte, on el subjecte esdevé un déu. Reivindica el jo com a realitat absoluta, amb una potència creadora infinita.
- I el Meister de Goethe, que és una reivindicació del gènere de la novel·la. Es tracta de la Bildungsroman, novel·la de formació ètica i estètica. Hi apareix un personatge innocent, que empen un viatge en busca d'experiències, forma la seva identitat, i es porta una gran desil·lusió.

En una Bildungsroman es distingeixen tres fases: uns anys d'infantesa, en un entorn harmoniós. La separació de l'entorn, amb un viatge, etapa conflictiva, en desharmonia amb la resta del món. I el reconeixement final de l'ordre establert.

El Meister de Goethe necessita harmonia entre la virtut i l'art.

Una altra Bildungsroman és el Percival, o el conte del Graal. Descriu un cavaller que obté formació durant el seu viatge al segle XII.

Fragment. (Antologia, pàgina 135). Es tracta de poesia lliure, amb barreja de gèneres literaris. Conté molt "Witz", l'agudesa o la ironia, tot mirant d'unir el finit amb l'infinit, fins que salti l'espurna de la genialitat. Apareix aquí la mimesi, amb la imitació com a agent actiu, on juga un paper important el poeta.

La poesia romàntica resta oberta als canvis, pel seu caràcter transformacional i progressiu.

Aquesta poesia accepta el roman de l'edat mitjana. D'aquest roman deriva el terme "romàntic".

Friedrich Hölderlin. (Antologia, pàgina 129).

Preromanticisme i Romanticisme anglès

Preromanticisme.

Romanticisme:

1. Primera generació (poetes "lakistes"):
 1. William Wordsworth (1770-1850)
 2. Samuel Taylor Coleridge (1772-1834)
2. Segona generació (poetes "satànics"):
 1. George Gordon (Lord Byron) (1788-1824)

2. Percy B. Shelley (1792-1822)
3. John Keats (1795-1821)

Primera generació del romanticisme anglès

El romanticisme ja se sent durant el segle XVIII: William Blake.

Del romanticisme anglès s'ha de dir que, a diferència de l'alemany, no hi ha conflicte amb el classicisme precedent.

Wordsworth i Coleridge són anomenats lakistes perquè s'estaven als llacs de Cumberland.

Byron, Shelley i Keats són anomenats satànics perquè Satà és el rebel per excel·lència.

Wordsworth, 1770.

Es relaciona amb el moviment romàntic alemany.

Esbossos descriptius, 1793, fets durant un viatge als Alps.

Lyrical ballads, 1798, escrit amb Coleridge. al 1801 apareix una segona edició, que conté un pròleg considerat un manifest del moviment romàntic.

Coleridge, 1772.

Biografia literària, 1817. (Antologia, pàgina 136). És una teoria de la poesia romàntica.

Combat els neoclàssics, i qüestiona Horaci.

Al capítol 14 posa èmfasi en dues coses:

- La poesia ha de tenir capacitat de fer que el lector s'identifiqui amb els sentiments del poeta
- I la poesia ha de tornar allò que és vell en quelcom de nou.

Els poemes de Wordsworth es basen en fets quotidians.

Els de Coleridge en fets ficticis.

Els dos autors havien d'arribar a punts diferents.

Es posa de manifest el **pacte de ficcionalitat**: el lector ha d'oblidar que allò que llegeix és fictici.

Wordsworth havia de demostrar que el lector pot trobar la novetat a les coses quotidianes.

Wordsworth va escriure 55 poemes.

Coleridge només 4.

No es pot canviar res quan un vers és perfecte, segons aquests poetes. Un poema no es pot traduir. Cal la fe poètica.

El **talent** és una habilitat adquirida amb esforç, i condueix a la fantasia.

En canvi el **geni** és un do innat, que deixa lliure la imaginació.

Segona generació del romanticisme anglès

Shelley

Llegeix Four ages of Poetry, de Thomas Love Peacock.

Escriu el 1821 la Defensa de la Poesia. (Antologia, pàgina 138)

Peacock donava una importància secundària a la poesia.

Per a Shelley el poeta ha de ser polifacètic, a la vegada poeta i filòsof.

El poeta ha de cuidar molt el llenguatge, de manera de donar plaer al lector.

Shelley no és partidari de la traducció.

Per a ell la poesia és quelcom de diví. La poesia és la suma d'un plaer, i d'una instrucció que duu a la saviesa.

Segons Shelley sense els poetes la societat no tindria el nivell que té, i estaria socialment i intel·lectualment molt més endarrerida.

Els autors atenesos, que Shelley admira, construïen un mirall on els espectadors es contemplaven.

D'altra banda, no es pot compondre quan es vulgui. La poesia és un misteri diví, no depèn de l'home, arriba amb la inspiració, i el poeta no la pot invocar quan li vingui bé.

Allò que el poeta escriu, ho fa després, i és tan sols un reflex de la inspiració prèvia. Pel camí s'ha pogut perdre una part. La poesia és una activitat incontrolable.

Keats

Era d'origen humil, i va ser estudiant de medicina. És el que va morir més jove.

Un primer volum de poesia de l'any 1817 va ser un fracàs enorme.

El 1818 va publicar Endymion, que també va ser rebutjada per la crítica.

Era un home malalt de tuberculosi. Es va enamorar de Fanny Browne, que pertanyia a una classe social més alta.

El 1920 publica un recull de poemes, amb l'oda a l'urna grega, una de cinc odes.

Els temes que aborda són l'amor, la immortalitat, la perdurabilitat i l'eternitat, reflex de la seva preocupació per la mort, perquè se sabia malalt

A l'oda s'hi troben melodies silencioses de gran bellesa, metàfora de l'eternitat.

I l'amor insatisfet, clarament per motius socials.

Parla d'un sacrifici ritual que deixa un poble buit.

La línia "beauty is truth, and truth is beauty" és un pensament misteriós, sobre el que s'han fet moltes interpretacions. T. S. Elliott no li troba una explicació coherent.

Romanticisme francès

Els primers a introduir el nom "romàntic" a les lletres franceses, terme provinent d'Alemanya, són Chateaubriand i Madame de Staël.

El romanticisme francès és reaccionari en relació a les idees sorgides de la revolució.

Manifesta un ànsia de renovació estètica, però també política.

Amb el romanticisme desapareixen els salons literaris, on predominava la classe alta, i eren fets a la mida dels aristòcrates.

Es creen els cenacles literaris. Són cercles d'intel·lectuals, en torn a una figura aglutinadora. Als cenacles no hi ha submissió cortesana, com als salons.

Un cenacle de relleu era el de Charles Nodier, que aviat va comptar amb la visita regular de Victor Hugo.

A aquest cenacle el 1827 Victor Hugo llegeix el seu fragment de manifest romàntic: el Pròleg a Oliver Cromwell.

Victor Hugo (1802 – 1885)

Destaca als 15 anys, i rep varis premis.

Funda una revista, i toca tots els gèneres literaris. Acaba reemplaçant Nodier al cenacle literari.

El 1843 perd la seva filla. Abandona l'escriptura, i es dedica a la política. S'ha d'exiliar, i a l'exili reprèn a escriure. (Antologia, pàgina 146)

Reclama que el romanticisme se centri en el teatre.

Contemporàniament ha sorgit un nou teatre que es mostra partidari de la producció de Shakespeare, i el públic burgès ho reclama.

El crític teatral fa però que una obra tingui èxit o no el tingui. Els autors teatrals es troben doncs en una cruïlla, entre els desitjos del públic i l'atac dels crítics.

Victor Hugo escriu Oliver Cromwell, obra en 5 actes, que conté 6.000 versos, exigeix escenaris múltiples, i en definitiva no és representable.

Trenca amb la tradició clàssica, l'obra no es representa, però Victor Hugo la publica amb un pròleg que conté el manifest romàntic francès.

El manifest fa una analogia entre els gèneres i la cronologia de la història literària.

Fa un repertori de tres gèneres

- La lírica, que té simplicitat, i es concreta en l'oda o l'himne
- L'èpica, que té simplicitat
- I el teatre, que conté la veritat

El drama, en tant que vida, ha de ser real. Els personatges del drama també han de ser reals, han de ser de carn i os. El cristianisme li permet a Victor Hugo demostrar que no tota la creació és bella: la natura conté també una gran dosi de lletjor, deformitat, i elements grotescos.

Per a ell el grotesc ha d'entrar dins l'art i mesclar-se a la bellesa, no pot quedar fora i ser ignorat, per tal de donar al lector la capacitat de discernir.

Victor Hugo atemptava contra les lleis del bon gust, tot i saber que seria criticat.

Romanticisme americà

Als Estats Units no es pot parlar de romanticisme veritable.

Els americans segueixen un altre model, que té però punts de contacte amb el romanticisme europeu.

Edgar Allan Poe (1809 – 1849)

És un precursor de la novel·la negra, és poeta, crític literari, i renovador de la novel·la gòtica.

Encarna la transició americana del romanticisme al realisme.

El romanticisme entra en declivi el 1830, i es pot dir que ha desaparegut el 1850.

E A Poe publica la **Filosofia de la composició** el 1846

I el **Principi poètic** el 1850.

A la Filosofia de la composició Poe nega la inspiració, en realitat. Descriu l'escriptura d'un poema com a un treball d'alta tecnologia, molt estructurat i planificat.

Quan sèu a escriure, el poeta ha de planificar i estructurar la seva obra, i sobre tot buscar i definir amb precisió quin efecte ell busca produir en el lector.

Per a Poe la bellesa és l'única cosa important. La contemplació de la bellesa és el plaer màxim.

Poe explora la història de la literatura, i veu que ningú no ha buscat mai de canviar el ritme del metre i de l'estrofa, quan hi ha tantes possibilitats de fer-ho.

La poesia, i la veritat, són coses importants, però molt menys que la bellesa.

Al Principi poètic Poe diu que cal ser fred, seré i desapassionat.

La poesia i la veritat són antagòniques.

El poema ha de contenir elevació. La veritat i la passió són secundàries.

Poe és contrari a Shelley. Ell tracta d'una bellesa diferent, que s'ha d'assolir a través de la poesia i de la música.